

א. האם פליגי רבנן [נחלקו חכמים] עליה דרבי יוסי, וכדמשמע מלשון המשנה: רבי יוסי "אומר", או לא פליגי חכמים על רבי יוסי?

ב. ואם תימצי לומר שאכן פליגי חכמים על רבי יוסי, יש להסתפק במה נחלקו: האם ארישא דהיינו שנזר הבן בעוד אביו חי, שהם סוברים: אפילו באופן זה הבן מגלח במעות אביו.

או שמא אדרבה אסיפא — כשנזר לאחר מיתת אביו — פליגי חכמים, והם סוברים: אפילו באופן זה אינו מגלח על מעות אביו, שלא נאמרה הלכה זו כלל, והמעות יפלו בכל אופן לנדבה?⁽¹⁾

תא שמע שנחלקו חכמים, ועל הרישא הוא שנחלקו לומר שבכל אופן הבן מגלח על נזירות אביו:

דתניא: כיצד אמרו האיש מגלח על מעות אביו:

ומשנינן: אכן במקום שיש בן אין צורך לומר שאינה מגלחת, ולא צריכא — דברי רבי יוחנן וההלכה שאין הבת מגלחת — אלא בדלית ליה [אין לאב] אלא בת שהיא יורשת במקום שאין בן.

כי מהו דתימא [שמא תאמר]: "יורשין" גמירין לה שהם מגלחים על מעות מורשים כשהם יורשים אותו, וכל היורשים בכלל⁽¹⁵⁾ וכל שכן בת —

ל-ב קא משמע לן: הלכה שאין הבת מגלחת כלל על מעות אביה, וכל שכן שאר יורשים.

שנינו במשנה: כיצד: מי שהיה הוא ואביו נזירים, והפריש אביו מעות [סתומים] לנזירותו, ומת [האב], רבי יוסי אומר: הרי אלו יפלו לנדבה; ואיזהו שמגלח על נזירות אביו: הרי שהיה אביו נזיר והיו לו מעות סתומין, ומת, ואמר [הבן]: הריני נזיר על מנת שאגלח על מעות אבא, זהו שמגלח על נזירות אביו:

איבעיא להו [נסתפקו בני הישיבה]:

בעמוד ב בגמרא, דמשמע [כמבואר שם בהערה]: שאם יש שני אחים והאחד אינו נזיר אז פשיטא שיוורש הבן השני את הכל, אף על פי שכשיש שני אחים מסתפקת הגמרא שם, שאין כל אחד יורש אלא חצי מהמעות.

15. כן נראה מלשון הרא"ש שכתב: מהו דתימא ירושה גמירי לה דכל מי שהוא יורש מגלח.

1. נתבאר על פי הרא"ש, וזו היא גם כוונת התוספות, וכמו שכתבו האחרונים שהובאו ב"ארזי הלבנון" אות רעד.

וכו' וכיון דבת אינה יורשת והבנים יורשים, האיך תגלח על נזירות אביה!?

ונראה מזה שעיקר קושיית הגמרא היא משום שהלכה זו בכלל דין ירושה היא, ויש לעיין, שהרי הגמרא לקמן מסתפקת אם הלכה זו מדין ירושה היא, ואינה פושטת את הספק, ואם כן איך מקשה הגמרא בפשיטות שהלכה זו מדין ירושה היא!?

ב. יש ללמוד מדברי הגמרא, שאף אם הבן אינו נזיר ואינו ראוי לגלח, מכל מקום אין אומרים שתירש הבת את המעות האלו שאין הבן ראוי לירש אותם, שאם לא כן, יכולה היתה הגמרא לתרץ שבאופן זה אינו פשיטא; וראה

האם חלכתא גמירין לה כל דקדים גלח גלח, כלומר: האם לא נאמרה ההלכה אלא שהבנים מגלחים על מעות אביהם, ולא נאמרה בהם דין חלוקה כשאר ירושה, ואם כן כל מי שקדם לידור בנזירות הוא יהא מגלח. (3)

או דילמא: ירושה גמירין לה ופלגא הוי [חצי מעות לכל בן], כלומר: כשם שנאמרה חלוקה בירושה כך נאמרה חלוקה במעות אלו. (4)

בעי רבא:

בכור ופשוט — שבשאר ירושות נוטל הפשוט חלק אחד והבכור פי שנים — והם נזירים, מאי הוא דין חלוקתם במעות סתומים שהניח אביהם?

האם חלכתא גמירין לה כלומר: האם מה

מי שהיה אביו נזיר, והפריש אביו מעות לנזירותו, ומת, ואמר הבן: הריני נזיר על מנת שאגלח על מעות אביו, הרי זה מגלח על מעות אביו; אבל מי שהיה הוא ואביו נזירים, והפריש אביו מעות לנזירותו, ומת, הרי אלו יפלו לנדבה ולא יגלח הבן עליהם, דברי רבי יוסי.

רבי אליעזר ורבי מאיר ורבי יהודה אומרים: אף זהו שמגלח על נזירות אביו.

הרי שנחלקו חכמים על רבי יוסי, ועל הרישא הוא שנחלקו.

בעי רבא:

יש לו — לאב שהפריש מעות לנזירותו ומת — **שני בנים נזירים** שראויים לגלח על מעות אביהם. (2)

מהו דינם במעות שהניח אביהם?

2. היינו ששניהם נדרו בנזירות אחר מיתת אביהן, ואילו לדעת חכמים הספק הוא כל שיש לו שני בנים נזירים ואפילו שנזרו בחיי אביהן, תוספות ורא"ש.

א. ומבואר מדברי הגמרא, שאין מקום להסתפק אלא בשני בנים נזירים הראויים לגלח על המעות; ובפשוטו הטעם הוא, שאם לא היו שניהם ראויים לגלח על מעות אביהם אלא אחד מהם, אז פשיטא שיוכל לגלח אותו אחד על כל מעות הנזירות, ואף שבשאר נכסים הרי הם חולקים; וראה מה שנתבאר בהערה לעיל לענין בן ובת, כשהבן אינו נזיר והבת נזירה.

ב. לשון המאירי הוא: "רצה לומר שכל שקדם לומר כך זכה", ומסתבר שכוונתו לפרש כן אף לפי חכמים שחלקו על רבי יוסי, שהרי פסק המאירי הלכה כחכמים.

ג. וב"שיטה מקובצת" כתב בשם שיטה: "יש מפרשים מי שקדם לידור נזירות ראשון, ויש מפרשים כל הקודם זכה בהן", משמע שכוונת היש מפרשים היא, שהקודם לתפיסה הוא זה שזכה בזה; [ולשון התוספות הוא: "וכל הקודם מהם זכה בהם", וקשה לעמוד על כוונתם].

ד. נתבאר על פי פשוט משמעות לשון

3. א. נתבאר על פי הרא"ש שכתב: מי שקדם לידור נזיר בתחילה; וחידוש יש בדבר, כי הניחא לפי רבי יוסי שבשעת נזירותו התנה שיהא מגלח, אם כן אכן קדם לשני, אבל אם נזיר

4. נתבאר על פי פשוט משמעות לשון

עדיין יש להסתפק אם בכל אופן מגלח הבכור על פי שנים:

האם בלשון חולין בלבד הוא דאית ליה פי שנים, כלומר: האם נוטל הבכור פי שנים דוקא כשלא הזכיר האב לשון קרבן והקדש בהפרשתו, אלא אמר: "מעות אלו לנזירותי" —

אבל בלשון הקדש, שאמר האב: הרי מעות אלו "לקרבנות" נזירותי, באופן זה לא נוטל הבכור פי שנים.

או דילמא: ביוז דקני ליה הבן לגלוח [כיון שנאמרה הלכה שזוכה הבן במעות לגילוח], אם כן לא שניא באיזה לשון הפריש אותם האב. (6)

שהבן מגלח על מעות אביו היא הלכה למשה מסיני שאינה שייכת בדיני ירושה כלל, והילכך לא בעי גלוחי לפום מאי דשקיל בשאר ירושה, [ואם כן אין חלוקת המעות כפי שחולקים שאר ירושה]. (5)

או דילמא: "ירושא" היא שיוורש הבן את המעות כדי לגלח בהם, ואם כן: כי היכי דשקיל פי שנים [כשם שנוטל הוא פי שנים בשאר ירושה] הכי [באותו יחס — הוא] מגלח, וזה מגלח על שני שלישי וזה על שלישי אחד.

מוסיף רבא ומסתפק:

ואם תימצי לומר שאכן ירושה היא ולפום דשקיל הבכור בשאר ירושות הרי הוא מגלח על מעות אביו, דהיינו פי שנים לבכור;

דחוק קצת לפירוש זה.
ב. לפי הצד השני של הגמרא יהא דינם תלוי בספיקו של רבה בשני אחים נזירים.

6. השמועה כולה נתבארה על פי התוספות, וראה ביאור החילוק באיזה לשון הקדיש, ב"אור שמח" הלכות נחלות פרק ב הלכה א ד"ה ונבאר. ושיטת הרא"ש בביאור ספיקות הגמרא הוא: רבה נסתפק אם הלכה זו מדין ירושה היא או לא, ונפקא מינה לשני בנים נזירים אם חולקים; ורבא נסתפק: אם תמצי לומר שדין ירושה היא, האם בכור נוטל בו פי שנים, וטעם הספק הוא משום דבכור נאמר "כי את הבכור וגו' לתת לו פי שנים בכל אשר ימצא לו", [ומפסוק זה ממעטים מה שלא היה ברשות האב אלא "ראוי" לבוא לו לאחר מיתה כגון ירושת אביו], ויש לומר שמעות הקדש אין נקראים "מצוי לו"; וחילוק הגמרא בין חולין להקדש אינו ספק נוסף, אלא הסבר לספק הקודם, שטעם הקדש

התוספות, שאין ספיקו של רבה בגדרי ההלכה אם בכלל דין ירושה היא או שהלכה בפני עצמה היא, אלא פשיטא ליה שאין הלכה זו מדיני ירושה, ובפרט זה בלבד נסתפק רבה: אם נאמרה בו דין חלוקה או שלא נאמרה בו דין חלוקה. ואולם לשון הגמרא משמע שבגדרי ההלכה נסתפק רבה אם מדין ירושה היא או לא, וממילא יש בזה נפקא מינה לענין חלוקה, [וראה "ארזי הלבנון" אות ערב]; וכנראה שהתוספות מייאנו לפרש כן, משום שזו היא בעייתו של רבא בהמשך הסוגיא וכפי שפירשו התוספות, וסבירא להו להתוספות שלא מסתבר שיסתפקו שני אמוראים באותו ספק.

אבל מפירוש הרא"ש בסוגיא נראה שהכל ספק אחד ובגדרי ההלכה; ותתבאר שיטתו בהמשך הסוגיא בהערות.

5. א. נתבאר על פי התוספות כפי שהוגהו דבריהם ב"ארזי הלבנון", ועל אף שלשון הגמרא

עוד נסתפק רבא:

אם היה אביו נזיר עולם והפריש מעות לתגלחתו, (7) והוא הבן היה נזיר סתם כלומר: נזירות שאינה לעולם אלא לזמן קצוב, (8) או שהיה אביו נזיר סתם והוא הבן היה נזיר עולם, מאי? (9)

ומבאר הגמרא את צדדי הספק:

כי גמירין הלכתא בסתם נזירות [לא נאמרה הלכה אלא בסתם נזירות] ולא בנזירות עולם. (10)

או דילמא: לא שנא. (11)

ואם תימצוי לומר אפילו כשהיה האחד נזיר עולם והשני נזיר סתם, יכול הבן לגלח על

האי גוונא מסתפקת הגמרא, וכל שכן כשהיו שניהם נזירי עולם; ושיטת הרא"ש והרמב"ם בזה, יבוארו בהערות בהמשך הסוגיא.

10. לשון זה של הגמרא משמע כהצד השני שנתבאר לעיל בהערה.

11. השמועה נתבארה על פי התוספות. והרא"ש כתב: "כי גמירי הלכתא בסתם נזיר, פירוש כששניהם בסתם נזירות, והוא הדין דמצי למבעי אם שניהם נזיר עולם, אלא שקיצר התלמוד, ואם תמצוי לומר קאמר". ביאור דבריו: בדברי הגמרא נכללו שתי ספיקות:

האחד: אם בנזירות עולם נאמרה ההלכה, ואם לא נאמרה ההלכה בנזירות עולם הרי שאם היו שניהם נזירי עולם, ודאי אינו מגלח על מעות אביו.

השני: אפילו אם תמצוי לומר שבנזירות עולם לא נאמרה ההלכה, שמא דוקא כששניהם נזירי עולם, אבל אם על כל פנים אחד מהם נזיר לזמן קצוב, הרי הבן מגלח על מעות אביו.

והרמב"ם כתב: [נזירות ח טז] "בין שהיה האב נזיר עולם והבן נזיר זמן קצוב, בין שהיה האב נזיר זמן קצוב והבן נזיר עולם, הרי זה מגלח ומביא קרבנותיו ממעות נזירות אביו".

ומפשטות לשון הרמב"ם נראה, [וב"באר משה" לא כתב כן], שדוקא בכי האי גוונא הרי הוא מגלח, אבל אם היו שניהם נזירי עולם אינו

מסתפק רבא לומר שלא יטול פי שנים, כי זה אינו "מצוי לו".

ושיטת המפרש בביאור הספק השלישי הוא: שאין הספק כלל לענין גילוח על נזירות אביו, אלא על אכילת הקרבן ראה שם, וב"כסף משנה" כתב שאף דעת הרמב"ם כן.

7. וכמו ששנינו לעיל ד א: "הכביד שערו מיקל בתער ומביא שלש בהמות"; או שהפריש מעות לתגלחת טומאתו.

8. וכלשון הרמב"ם [נזירות ח טז] "נזיר זמן קצוב", ואין כוונת הגמרא לנזיר סתם שהוא לשלשים יום.

9. בטעם הדבר שנקטה הגמרא שהיה זה נזיר עולם וזה נזיר סתם, מבואר בתוספות שני אופנים:

האחד: עיקר הספק הוא משום שלא היו שניהם נזירים מאותו המין, אבל אם היו שניהם נזירי עולם ודאי שמגלח הוא על נזירות אביו; [וב"קרבן אורה" תמה על פירוש זה: דאם כן אמאי לא מיבעי ליה להש"ס לעיל בשארי הלכות האמורים בניזיר בהא ד"מעוה סתומים יפלו לנדבה", ובהא ד"האב מדיר את בנו בנזיר"].

השני: הספק הוא, אם אף ב"נזיר עולם" נאמרה ההלכה, ונקטה הגמרא את הספק באופן שהשני היה נזיר סתם — לרבותא, שאפילו בכי

נזיר טהור, כלומר: רוצה הבן להוסיף על המעוֹת ולהביא בהם קרבנות ל"תגלחת הטהרה".

או שהיה אביו נזיר טהור והוא נזיר טמא, מאי? (13)

ומסקינן: תיקו!

מעוֹת אביו, כיון דהכא [בנזיר עולם וסתם] אידי ואידי [נזירות האב והבן] נזירות טהרה היא, כלומר: המעוֹת הופרשו לנזירות טהרה ואף הבן מביאם לנזירות טהרה; (12) אבל בעי רב אשי:

אם היה אביו נזיר טמא והפריש מעוֹת לקרבנות של "תגלחת טומאה", והוא הבן

הדרן עלך מי שאמר

עולם ונזיר סתם:

האחד: כיון שאין שוים בקרבנותיהם לכן יש לומר שאינו מגלח.

השני: האם נאמרה הלכה זו אף בתגלחת טומאה, בין שהיו שניהם טמאים ובין שהיה האחד מהם טמא.

ומהקדמת הגמרא: "אידי ואידי נזירות טהרה" משמע כהצד הראשון; וכן מבואר בתוספות.

ולשון הרמב"ם הוא: הפריש אביו מעוֹת להביא בהן קרבנות טומאה, ומת, אין הבן מביא בהן קרבן טהרה, וכן אם הפרישן האב לקרבן טהרה, אין הבן מגלח עליהן תגלחת טומאה, שדברים אלו ספק הן וכו', ומבואר מדבריו, שדוקא בכי האי גוונא אינו מגלח, אבל כשהיו שניהם טמאים הרי הוא מגלח גם תגלחת טומאה.

ב. כתבו התוספות, שאפילו אם היה האב נזיר טמא ונטהר והבן לא נטמא מעולם, אף בזה מסתפקת הגמרא שלא יגלח הבן, כיון שאין נזירותו שוה לשל אביו שהוא היה טמא ונטהר, ואילו הבן לא היה טמא מעולם; וב"ק"ן אורה" כתב על דבריהם שהם אינם מובנים ומי הכריחם לזה, כי מאי נפקא מינה במה שכבר נטמא, כיון שהקרבנות לשם נזירות טהרה הופרשו.

מגלח על מעוֹת אביו, שאם כוונת הרמב"ם לומר שבשניהם נזירי עולם הרי הוא מגלח, הרי שהיה לו לומר "אפילו היה האב נזיר עולם וכו'".

וטעמו הוא, משום שהוא מפרש את השמועה כהרא"ש, והולך הוא לשיטתו בכל מקום שהלכה כ"ואם תמצוי לומר", ולכן פסק שבשניהם נזירי עולם אינו מגלח, ואילו כשהאחד מהם נזיר לזמן קצוב הרי הוא מגלח, משום שהבעיא הבאה של רב אשי היא ב"אם תמצוי לומר" ד"אידי ואידי [נזירות עולם וסתם] נזירות טהרה", והיינו דלכן מגלח.

12. לכאורה מלשון זה של הגמרא משמע בהדיא כצד הראשון שנתבאר לעיל בהערה בכיארור הספק גבי נזיר עולם, שהרי כוונת הגמרא במה שאמרה "אידי ואידי נזירות טהרה" היא: דוקא בנזיר סתם ונזיר עולם יכול לגלח ואף על פי שאינם שוים בעצם נזירותם, כיון שעל כל פנים שניהם שוים בקרבנות, הרי שהנידון היה משום שאין שניהם שוים; ולפי הצד שנסתפקו בתוספות לפרש לא כן, צריך לומר שהקדימה כן הגמרא משום שבבעיית נזיר טמא וטהור עיקר הבעיה היא משום שאינם שוים בקרבנותיהם.

13. א. בפשוטו, אף בספק זה של הגמרא יש לבאר כשני האופנים שביארו התוספות גבי נזיר

פרק בית שמאי

ובגמרא יבואר שאפשר לבאר את דבריהם בשני אופנים:

האחד, שהיה רצונו להקדיש את השור הראשון, שייצא מביתו לפני שאר השוורים. אך הוא טעה בהערכתו, בכך שחשב כי השור הראשון שייצא מביתו יהיה שור שחור, ואילו למעשה, יצא שור לבן ראשון.

וכיון שהיה ברצונו להקדיש את השור הראשון, לכן חל הקדשו על השור הלבן שייצא ראשון, על אף שהיתה טעות בהערכתו, שהרי הוא חשב שהשור הראשון יהיה שחור.

והאופן השני, שחל הקדשו על השור השחור, שייצא שני, אחרי השור הלבן.

כי ברצונו היה להקדיש את השור השחור הראשון, אלא שטעה בכך שחשב כי הוא ייצא ראשון לכל השוורים, ולמעשה הוא יצא שני, אחר השור הלבן.

והיינו, שחל הקדשו על השחור, על אף טעותו בהערכתו, שחשב שהוא ייצא ראשון.

ובית הלל אומרים אינו הקדש, לא השחור ולא הלבן.

ב. אם אמר אדם: דינר זהב שיעלה בידי ראשון, הרי הוא הקדש.

ועלה בידו דינר של כסף ראשון —

בית שמאי אומרים הרי זה הקדש נזיתבאר

פרק זה דן במי שקיבל עליו נזירות מתוך טעות, האם חלה עליו הנזירות או לא.

ובפתיחת הפרק מביאה המשנה מחלוקת בין בית שמאי לבית הלל במי שהקדיש דבר בטעות, האם חל ההקדש.

ולפי שנאמר בנויר "קדוש יהיה" נולכן יש אפשרות של שאלה על הנזירות, כמו שיש אפשרות של שאלה על הקדש, כמבואר לעיל בתוס' וברא"ש בדף ט א], הביאה המשנה את המחלוקת בין בית שמאי לבית הלל בהקדש טעות, כהקדמה לנזירות בטעות.

מתניתין:

בית שמאי אומרים הקדש טעות, שהקדיש אדם בטעות דבר להקדש, או לקרבן, הרי הוא הקדש.

ובית הלל אומרים: הקדש בטעות — אינו הקדש!

וטעם מחלוקתם יבואר בגמרא.

כיצד הוא הקדש טעות?

ומבאר המשנה שלש אפשרויות של טעות בהקדש —

א. אם אמר אדם: שור שחור שייצא מביתי ראשון — הרי הוא הקדש.

ויצא מביתו שור לבן ראשון —

בית שמאי אומרים: הקדש!